

รหัสโครงการ : RDG5410036

ชื่อโครงการ : สถานภาพ และการปรับตัวของสตรีมุสลิมหม้ายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรณีศึกษา : สตรีมุสลิมหม้ายในอำเภอรามันจังหวัดยะลา

ชื่อนักวิจัย : ฮามีดะห์ มาสาร์กามา ฮาสนะ นาแดนิง อาหะมะ คาเด และ หนึ่ มาสาร์กามา

E-mail Address : hamidah.yiu@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2554 - 14 สิงหาคม 2555

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือ 1) เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคมของสตรีมุสลิมหม้ายตามหลักการศาสนาอิสลาม 2) เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของสตรีมุสลิมหม้ายในอำเภอรามันจังหวัดยะลา 3) เพื่อให้ศึกษาปัญหาที่สตรีมุสลิมหม้ายเผชิญ การปรับตัว และกลไกทางสังคม วัฒนธรรมที่ให้ความช่วยเหลือสตรีหม้ายในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยเอกสารและภาคสนาม ข้อมูลภาคสนามใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและสังเกตมีส่วนร่วม การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสำรวจ (Survey) จำนวน 40 คน ผสมผสาน 5 ประเภท คือ 1) ภรรยาของสามีเสียชีวิตมีจำนวน 17 คน 3 ประเภท คือ ก) ภรรยาของเจ้าหน้าที่ของรัฐเสียชีวิตในเหตุการณ์ไม่สงบ 5 คน ข) ภรรยาของผู้ที่ถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2 คน ค) ภรรยาของสามีเสียชีวิตที่เป็นโรค ธรรมชาติ 10 คน 2) ภรรยาที่ถูกหย่าร้าง 11 คน 3) ผู้นำศาสนา 3 คน 4) ผู้นำชุมชน 4 คน และ 5) ครูอิสลามศึกษาจำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สตรีหม้ายที่สามีเสียชีวิตหรือถูกหย่าร้างโดยมิได้มีเพศสัมพันธ์มาก่อน หลังจากหย่าอนุญาตให้แต่งงานทันที หากนางถูกหย่าในขณะที่ตั้งครรภ์ สามีจะต้องให้การเลี้ยงดู อุปการะจนคลอด ทั้งการหย่าที่อนุญาตคืนดีและไม่อนุญาตคืนดี หลังจากคลอดอนุญาตแต่งงานใหม่ หากนางตกลงกับสามีจะให้หมั้นลูก สามีจะต้องให้การเลี้ยงดู อุปการะและคำจ้างให้เหมาะสมตามความสามารถของเขา นางถูกหย่าร้าง โดยมิได้ตั้งครรภ์ และนางยังมีประจำเดือน คือนางต้องคอยเวลาให้ผ่านสามครั้งสะอาด (ฮัมมัส) ประมาณ 93 วัน หากนางอยู่ในวัยหมดประจำเดือนแล้ว นางต้องคอยให้ผ่านเวลาสามเดือนประมาณ 93 วัน เช่นกัน ในช่วงเวลาดังกล่าว นางต้องอยู่ในบ้านของสามี และสามีต้องให้การอุปการะการเลี้ยงดูแล สามีไม่มีสิทธิที่จะไล่นางออกจากบ้าน และไม่อนุญาตให้นางหนีออกจากบ้าน นอกจากสามีได้ทำในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์จนทำให้นางไม่สามารถจะอดทนอยู่ในบ้านนั้น สิทธิอันนี้เพื่อเปิดโอกาสให้คนทั้งสองฝ่ายได้ใช้สติปัญญา และคิดอย่างไตร่ตรอง อาจจะทำให้ทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนใจคืนดีกันได้ โดยเฉพาะผู้ที่มีลูกติด ถ้าหากนางถูกหย่าไม่ได้ตั้งครรภ์ และการหย่านั้นเป็นครั้งที่สาม และไม่อนุญาตคืนดี ตามทัศนะของอิมามอะบู ฮะนีฟะฮ์ สามีจะต้องเตรียมที่อยู่อาศัยและให้การเลี้ยงดู แต่ตามทัศนะของอิมามมาลิกและอิมามชาฟีอี สามีมีหน้าที่ที่จะต้องจัดเตรียมที่อยู่อาศัยเท่านั้น ส่วนสามีที่หย่าภรรยาควรมอบของขวัญแก่นางเพื่อเป็นการปลอบใจ หากการหย่าร้างนั้นสาเหตุมาจากสามี นางมีสิทธิเอาค่าสินสอดทั้งหมด หากการหย่าร้างเกิดขึ้นก่อนอยู่อย่างฉันท์สามีภรรยา นางมีสิทธิ์ครึ่งหนึ่งของค่าสินสอด นอกจากว่านางเห็นชอบที่จะคืนมันทั้งหมดแก่สามี หรือสามีเห็นชอบจะมอบให้นางทั้งหมด ส่วนสตรีหม้ายอันเนื่องมาจากสามีเสียชีวิตและมีได้ตั้งครรภ์ และสถานภาพทุกประเภทคือ นางต้องคอยเวลาให้

ผ่านสี่เดือนสิบวัน และนางมีสิทธิรับมรดกของสามี ¼ หากไม่มีลูก และ 1/8 หากมีลูก ถึงแม้ว่าสามีมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน ทุกคนจะได้รับเท่าเทียมกัน

2) สตรีหม้ายที่สามีเสียชีวิตในเหตุการณ์ไม่สงบ ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 34- 51 ปี การแต่งงานของนางตามข้อเสนอจากครอบครัว การศึกษาจบชั้นประถมปีที่ 6 เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีอาชีพที่แน่นอนตั้งแต่ดั้งเดิม ตอนสามียังอยู่ มีฐานะพอกินพอใช้ บางท่านมีบ้านของตนเอง และบางท่านไม่มีบ้าน อาศัยในกระท่อมเล็กๆจะมีลูกติดกำลังเรียนหนังสือระดับประถมและมัธยม นางมีความลำบากมากในการดูแลลูกๆของบางท่านตั้งใจเรียนอย่างดี บางท่านลูกไม่ยอมเรียน ส่งผลทำให้นางต้องลำบากและกลุ้มใจ โดยเฉพาะลูกผู้ชาย และสังคมรอบๆมักจะติดของมีเงินมา ส่วนสตรีหม้ายที่สามีที่ถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ท่านหนึ่งมีบ้านของตนเอง ส่วนอีกท่านหนึ่งไม่มีบ้าน ต้องพึ่งอาศัยบ้านของพี่น้อง ชีวิตของนางทั้งสองก็ลำบากมากทั้งในด้านทรัพย์สินและทางด้านจิตใจ สตรีหม้ายที่สามีเสียชีวิตจากโรคทางธรรมชาติ การแต่งงานของนางตามข้อเสนอครอบครัว เป็นส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษาตั้งแต่ดั้งเดิมจะมีอายุในช่วง 35 – 55 ปี มีอาชีพที่ไม่แน่นอน ตอนที่สามียังอยู่มีฐานะปานกลาง บางท่านเป็นแม่บ้าน บางท่านมีบ้านแต่ชำรุด หลายท่านที่ไม่มีบ้าน ทุกคนมีลูกๆลูกส่วนใหญ่กำลังเรียนระดับประถม มัธยมและอุดมศึกษา นางมีความลำบากมากในการดูแลลูกๆของบางท่านตั้งใจเรียนอย่างดี นางมักจะตระหนักในการศึกษามากที่สุด เพื่ออนาคตของลูกแจ่มใส ส่วนลูกไม่ยอมเรียนหนังสือ ส่งผลทำให้นางมีความรู้สึกกลุ้มใจมากโดยเฉพาะลูกนางเป็นเพศชาย และสังคมรอบบ้าน มักจะติดยา ส่วนสตรีหม้ายที่ถูกหย่าร้างส่วนใหญ่สาเหตุอันเนื่องมาจากสามีไม่รับผิดชอบและมีคู่กับผู้หญิงอื่น ทั้งๆเหตุการณ์แต่งงานอันเนื่องมาจากชอบและรักกัน มีอายุในช่วง 28 – 55 ปี และบางท่านมีการศึกษาจบระดับมัธยมปีที่ 6 บางท่านไม่ได้เรียน นางที่มีฐานะดีตั้งแต่ดั้งเดิม จะอาศัยกับพ่อแม่ ได้รับความอบอุ่นอย่างดี ถึงแม้ว่าสามีไม่ดูแล และอุปการะต่อลูก และสามารถพาตัวรอด สถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลาง ส่วนนางมีฐานะไม่ดีตั้งแต่ดั้งเดิม มักจะลำบาก อดทุกข์ ต้องรับภาระเลี้ยงลูกคนเดียว เนื่องจากสามีไม่รับผิดชอบ ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม ทั้งๆสามีต้องให้อุปการะลูกๆของเขาเหมือนกับอาศัยอยู่กับเขา และต้องจ้างนางที่นางให้น้ำนมและค่าเลี้ยงดูลูกของเขา 3) โดยภาพรวมนางจะเผชิญกับปัญหาความยากจนเป็นประการสำคัญ รองลงมาปัญหาการเลี้ยงดูบุตรส่วนปัญหาความสับสนในจิตใจนั้น ไม่สามารถอธิบายต่อมวลมนุษยได้ นอกจากพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์เท่านั้นที่ทรงรู้ยิ่ง การปรับตัวในด้านศาสนาขึ้นอยู่กับระดับการศรัทธามั่นของแต่ละคน ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอยู่ในระดับที่แตกต่าง นางจะความสัมพันธ์อันสง่างามกับพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ ส่งผลทำให้ดำรงคุณงามความดี และละทิ้งสิ่งไม่พึงประสงค์ต่างๆโดยทันทีและมีความสัมพันธ์อันดีงามกับมวลมนุษยด้วยกัน อยู่กับเพื่อนฝูงอย่างมีความสุข รับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเคร่งครัดและหลีกเลี่ยงจากอบายมุขและความรุนแรงที่อาจจะเกิดในครอบครัวและสังคม ภรรยาและลูกของเจ้าหน้าที่ของรัฐเสียชีวิตในเหตุการณ์ไม่สงบจะได้รับเงินเยียวยาจากรัฐบาล ลูกที่กำลังเรียนทุกระดับ จะได้รับทุนการศึกษาจากหน่วยพัฒนาสังคม ในบางโอกาสจะได้รับจากเงินชดเชยจากมัสยิดและองค์กรดูแลเด็กกำพร้า นางจะมีอาชีพที่แน่นอนในโรงเรียนและสถานีนอนมัธยมในต้นสังกัด ภรรยาของสามีเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ จะได้รับการเยียวยาจากรัฐบาลเป็นเงินล้าน จะทำงานแทนที่ตำแหน่งของสามีและได้รับค่าตอบแทน เช่นสามี ภรรยาของสามีถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภรรยาของสามีเสียชีวิตจากโรคทางธรรมชาติ ไม่มีองค์กรใดมาให้ความช่วยเหลือเลย นอกจากลูกกำพร้าจะได้รับความช่วยเหลือจากมัสยิดและผู้มีจิตศรัทธาในบางโอกาสเท่านั้น ส่วนสตรีหม้ายที่ถูกหย่าร้างไม่มีองค์กรใดที่ให้ความสนใจและช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งนางและลูกๆของนาง

คำสำคัญ สามจังหวัดภาคใต้ , สตรีหม้าย . สถานภาพสตรี. รามัน. จังหวัดภาคใต้

The Status and Adaptation of Muslim Widows in Three Southern Border Provinces: A Case Study of Muslim Widows in Raman District, Yala Province

The objectives of this research are 1) to study about the social status of Muslim Widows according to Islamic regulation, 2) to study about Muslim widows' biography in Raman District, Yala Province, and 3) to examine the problems confronted by Muslim widows, their adaptation, and social and cultural devices which help the Muslim widows in Raman District, Yala Provinces. This study is qualitative research which encompasses document analysis and field study. The field study utilizes the in-depth structured interview and participated observation. The sampling of this study is a survey of forty people which are mixed of five categories. The first category is the wives whose husbands have died that are seventeen persons of three categories: a) five wives of government staff whose husbands have died in unrest events, b) two wives whose husbands have been harmed by the government staff, c) ten wives whose husbands have died because of natural disease. The rest of the other categories are eleven wives who have been divorced, three Muslim leaders, four local leaders, and five Islamic teachers.

The findings of this study are revealed as follows:

1) The widows whose husbands died or who have been divorced that did not have sexual intercourse after divorces are allowed to get married immediately. If they are divorced while they are pregnant, their husbands must take care of and support them until they give birth for both of the divorces that is allowed and not allowed to get along with the husbands again. The widow is allowed to get married with the new spouse after giving birth. If the wife agrees to breast-feed her baby, the husband must support and pay according to his ability. On the other hand, the wives who are divorced while they are not pregnant and they have menstruation or after this period, they have to wait for the third-time cleanliness (Adh-hur) or 93 days. They have to stay in their husbands' houses with their husbands' support. The husbands have no right to dismiss the wives and the wives also cannot leave the houses unless they cannot stay in the houses because of their husbands' behavior. If the wives have been divorced while they are not pregnant and it is the third time of the divorce, it is not allowed to get along with the husbands again. According to Imam Abu Hanifah, the husbands have to provide the wives the residences and leaving expense but only the residences for the Imam Malik and Shafai. The husbands who have divorced their wives should give them gift If the cause of the divorce is from husbands, the wives have right to get all marriage portion from husbands back. If the divorce happens before they spending life together, the wives have right to get a half of marriage portion back unless the wives agree to give it all to their husbands or the husbands agree to give it all to the wives. For the wives whose husbands died and are not pregnant including all status, they have to wait for four

months and ten days with having right to get a quarter of the husbands' inheritance if they have no children and an eighth if they have children. Even though the husbands have more wives, they will get it equally.

2) The widows whose husbands died from unrest events are about 34-51 years old, and their marriages are from their families' arrangement. Their educational background is completing from high school at Mathayom six and they have no certain jobs from the time of their husbands' living. They have medium living status.

Keywords: Three Southern Border Provinces, Muslim widows, Female Status, Raman District, Yala Province